

World championship
Frisian
Draughts

International Draughts Event Fryslân Open 2015 - Franeker

Fryslân Open 2015
24-28 maart, Franeker

Damspelers in een herberg, Willem Bartel van der Kooi, 1791

Voorwoord

Alweer voor de zevende maal is Franeker een week lang het centrum van de wereld van de damsport. De organisatie is het gelukt om dit jaar op vele fronten de voorgaande edities te overtreffen. Ga maar na:

- Voor het eerst in de geschiedenis neemt de top van andere damvarianten het op tegen Friese deelnemers.
- Maar liefst vier wereldkampioenen doen mee aan het toernooi.
- De eerste lezing over de rol van de Friese volkskunst in het damspel.
- De presentatie van de nieuwste inzichten over de vroege geschiedenis van het damspel, zowel in Nederland als in Europa.
- De presentatie van de nieuw ontwikkelde Dam-App Fries dammen en de presentatie van een ‘nieuw’ damspel: FRYSK!.

Ook de locaties zijn bijzonder te noemen.

- In de Bogt fen Guné, het oudste studentencafé van Nederland, vindt de opening plaats.
- Op de tallships Antigua en Elizabeth, die speciaal voor het toernooi worden afgemeerd aan de Zuiderkade in Franeker, worden de eerste ronden gespeeld.
- De drie rondes van het Grutmastertoernooi en het eerste toernooi FRYSK! zijn openbaar toegankelijk in het historische Raadhuis.
- Elke speeldag is de Botniasins open van 14.00 – 16.00 waar een expositie wordt gehouden van historische damborden waaronder het oudste dambord uit Fryslân uit 1719!

Nevenactiviteiten

Woensdagavond staat in het teken van de historie. Wim van Mourik, Nederlands grootste verzamelaar op damgebied, houdt een lezing over de ontwikkeling van de middeleeuwse spelborden naar de 18e- en 19e-eeuwse damborden. Zijn unieke collectie spel- en damborden zal daarbij voor het eerst te bezichtigen zijn. Duidelijk zal worden, dat het damspel nooit op zichzelf heeft gestaan, maar altijd verbonden is geweest met andere spellen, Fries houtsnijwerk en beeldende kunst. Na Van Mourik komt Liuwe Westra aan het woord met een causerie waarin hij nieuw licht werpt op twee al langer bekende ontdekkingen uit de historie van de damsport. Eén van deze ontdekkingen wordt in dit boekje beschreven, de andere is nog een verrassing, maar zal zeker opschudding veroorzaken in de wereld van de geschiedschrijvers van het dammen.

Donderdagavond, na de eerste speelronden, is er ruimte voor ontspanning op tallship Antigua. Alle sponsors zijn voor deze ‘noflike’ avond uitgenodigd. Op deze avond is er een hoofdrol voor de bekende Friese zanger Syb van der Ploeg. Hij komt onder andere met een nieuw lied over het schaken en het dammen. Tevens lichten we dan al een tipje van de sluier op van een flitsende nieuwe denksport, die zaterdag officieel zal worden gepresenteerd.

Vrijdag en zaterdag moeten de spelers flink aan de bak, zodat deze dagen helemaal in het teken van het dammen staan. De acht sterkste spelers (vier van elke groep) spelen dan de finale van het Fryslân Open: het ‘grutmastertoernooi’.

Zaterdag vindt de officiële presentatie plaats van de Dam-App Fries Dammen en wordt de nieuwe en flitsende denksport FRYSK! gelanceerd. Aansluitend vindt het eerste toernooi in deze nieuwe tak van sport plaats. Iedereen kan daaraan meedoen; de deelnemers van het Fryslân Open die zich niet hebben geplaatst voor het Grutmastertoernooi nemen sowieso aan dit toernooi deel.

Voor zover mogelijk zullen de partijen ook te volgen zijn op de website. Deze mogelijkheid was er in 2014, en maar liefst 1250 bezoekers maakten hiervan gebruik!

We wensen iedereen een geslaagd toernooi toe!

Stichting WFD

Waaxenserwei 2
8823 SX Lollum
Kvk: 602 002 35
NL18RABO 0300021216

Organisatie

Stichting Wereldkampioenschap Fries Dammen is de uitvoeringsorganisatie van het wereldkampioenschap Fries Dammen in 2018 en daarna.

Missie

Stichting WFD wil het Friese dammen, dat internationaal wordt gezien als de meest ingewikkelde vorm van de sport, uit laten groeien tot een internationale standaard.

Strategie

Stichting WFD organiseert damevenementen en biedt tools om het Friese dammen te leren of te beoefenen.

Bestuur

Het bestuur van de Stichting WFD bestaat uit:

Marten S. Walinga
Buorren 10, 8845 SG Waaksens
0517-469181 / 06 34561133
martenwalinga@hotmail.com

Liuwe H. Westra
Waaksenserwei 2, 8823 SX Lollum
0517-469245
liuwe.westra@mensa.nl

Website: <http://www.frisiandraughts.com>

Stichting WFD is aangesloten bij de Dambond Fries Spel

Club van 100

Leden van de Club van 100 steunen het werk van de Stichting WFD minimaal tot en met 2018 met een bedrag van 100 euro per jaar. De leden worden geïnformeerd over de nieuwste ontwikkelingen en worden als sponsor vermeld op de website.

Mediapartner

Omrop Fryslan

Programmadag 1 dinsdag 24 maart

de Bogt fen Guné

Locatie: Vijverstraat 1

+31 (0)517 392 416

www.debogt.nl

20.00 Ontvangst met koffie en gebak m.m.v. shantymusiek Sterk Spul uit Lollum.

20.30 Welkom

Openingswoord door burgemeester Fred Veenstra van Franekeradeel.

20.45 Loting door notaris Mr. G.S. van der Hem

Fryslân Open wordt gespeeld volgens het Zwitsers systeem. De plaats op de ranglijst bepaalt steeds de tegenstander voor de volgende ronde. Voor de eerste ronde wordt er geloot, en wel zo dat zoveel mogelijk internationale spelers een Friese tegenstander krijgen. Tijdens de loting worden plaatsingsnummers, programmaboekje en scoreformulieren uitgereikt.

21.15 Toelichting op het reglement

Spel- en wedstrijdreglement worden kort toegelicht door de arbiter. Ook de werking van de software die wordt gebruikt om de partijen live te laten volgen, wordt uitgelegd.

21.30 Persmoment

De pers krijgt de gelegenheid om de dammers te interviewen.

21.30 Meet en Greet

Voor spelers, pers en sponsors m.m.v. het shantymusiek Sterk Spul uit Lollum.

Programmadag 2 woensdag 25 maart

tallship Elizabeth
tallship Antigua

Locatie: Zuiderkade
www.tallship-company.nl

9.00 **Ontvangst**

9.30 **Officiële opening** van het toernooi

10.00-12.00 **Ronde I**

De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua en op
www.frisiandraughts.com

12.00-13.00 **Lunchbuffet**
Tallship Antigua

13.00-15.00 **Ronde II**

De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua en op
www.frisiandraughts.com

15.30-17.30 **Ronde III**

De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua en op
www.frisiandraughts.com

18.00 **Dinerbuffet**
Tallship Antigua

20.00 **Lezing door Wim van Mourik**
“Van spelbord naar Friese volkscultuur”
Tallship Elizabeth

21.00 **Lezing door Liuwe Westra**
“De kunst van het herkauwen”

Hoe bekende bronnen nieuwe informatie kunnen opleveren, met onder meer de missing link tussen schaken en dammen en een 17e-eeuwse bron voor de geschiedenis van het damspel.

Programmadag 3 donderdag 26 maart

tallship Elizabeth
tallship Antigua

Lokatie: Zuiderkade
www.tallship-company.nl

9.30 Ontvangst

10.00-12.00 Ronde IV
De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua
en op www.frisiandraughts.com

12.00-13.00 Lunchbuffet

13.00-15.00 Ronde V
De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua
en op www.frisiandraughts.com

15.30-17.30 Ronde VI
De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua
en op www.frisiandraughts.com

18.00 Dinerbuffet

Tallship Antigua

20.00 Sponsoravond

Syb van der Ploeg presenteert deze avond onder andere een nieuw lied: De Dame en de Dam, geïnspireerd op de overeenkomst tussen de Dame van het Schaakspel en de Dam van het Fries Dammen. De tekst is geschreven door Liuwe Westra.

Programmadag 4 vrijdag 27 maart

tallship Elizabeth
tallship Antigua

Lokatie: Zuiderkade
www.tallship-company.nl

9.30 **Ontvangst**

10.00-12.00 **Ronde VII**

De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua
en op www.frisiandraughts.com

12.00-13.00 **Lunchbuffet**

13.00-15.00 **Ronde VIII**

De partijen zijn live te volgen op tallship Antigua
en op www.frisiandraughts.com

15.00-16.00 **Barrages**

17.00 **Dinerbuffet**
Tallship Antigua

27 maart

Raadhuis

Lokatie: Raadhuisplein 1
<http://rijksmonumenten.nl/monument/15724/raadhuis/franeker/>

19.00 **Ontvangst in het raadhuis**

19.30-22.30 **Ronde I Grootmeestertoernooi**

De partijen zijn live te volgen in de hal van het Raadhuis en op www.frisiandraughts.com

De vier sterkste spelers van buiten Fryslân en de vier sterkste spelers van Fryslân starten het *grutmastertoernooi*. Gelijktijdig worden in het Raadhuis de partijen geanalyseerd en is er gelegenheid voor de pers met de spelers te spreken.

Programmadag 5 zaterdag 28 maart

Raadhuis

Lokatie: Raadhuisplein 1

<http://rijksmonumenten.nl/monument/15724/raadhuis/franeker/>

9.30 Ontvangst

10.00-13.00 Ronde II Grootmeestertoernooi

De partijen zijn live te volgen in de hal van het Raadhuis en op www.frisiandraughts.com

10.00-11.00 Presentatie en overhandiging van de eerste officiële dam-app Fries Dammen aan Tineke Schokker, Gedeputeerde voor sport- en jeugdzaken van de provincie Fryslân. Tevens een toelichting op het Masterplan Fryske Sporten.

Aansluitend de presentatie van één van de mogelijkheden van de App, 5 tegen 5. Door WFD omgedoopt tot FRYSK!

13.30-16.30 Ronde III Grootmeestertoernooi

De partijen zijn live te volgen in de hal van het Raadhuis en op www.frisiandraughts.com

13.00 Lunch

11.00-16.30 Eerste officiële toernooi FRYSK!

FRYSK! is dammen volgens de Friese regels met slechts vijf schijven per speler. Een dergelijke uitgangspositie is in andere varianten van het damspel stevast remise. In het Friese dammen komt met vijf schijven per speler juist de schoonheid van het eindspel naar voren, en is remise nog altijd een zeldzaamheid!

FRYSK! is eenvoudig te leren, men heeft geen openingstheorie nodig, en de stellingen zijn altijd overzichtelijk. Iedereen kan dus meedoen!

Omdat het aantal plaatsen beperkt is, is het verstandig zich van tevoren aan te melden: liuwe.westra@mensa.nl

17.00 Prijsuitreiking en afsluiting

18.00 Buffet

Kaart van Franeker

Het **Raadhuis** is de speellocatie voor vrijdagavond en zaterdag.

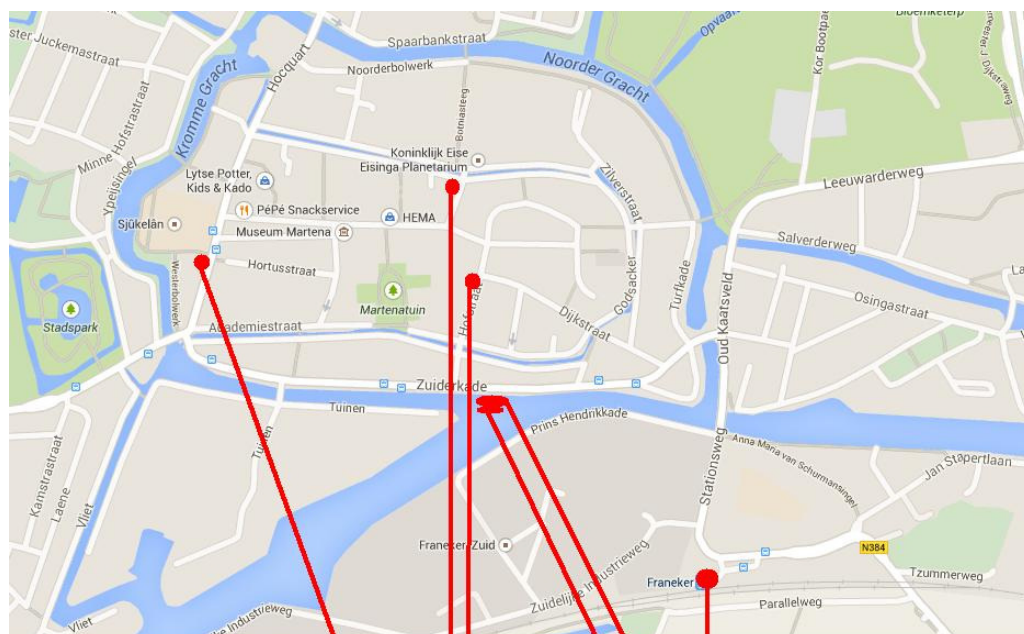
In de **Botniastins** wordt een expositie gehouden van materiaal uit de collectie van Wim van Mourik. Voor het eerst wordt hier het net ontdekte oudste dambord(1719) uit Fryslân getoond.

Openstellingtijden van de Botniastins zijn: 25 tot en met 28 maart van 14.00 – 16.00.

In de **Bogt fen Guné** wordt het toernooi geopend.

Tallship Elizabeth is de speellocatie voor dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag. Tevens worden hier de lezingen gehouden door Wim van Mourik en Liuwe Westra op woensdagavond.

Tallship Antigua is het verblijf voor de spelers van buiten Fryslân. Ook vindt hier donderdag de informele avond voor spelers en sponsors plaats.

- Station
- Tallship Elizabeth - Playingroom Fryslan Open
- Tallship Antigua - Stay of the international draughtsplayers
- Botniastins - Exhibition
- Raadhuis - Playing room Grutmasters and Endgame (Frysk)
- Bogt fen Guné - Opening

De spelers van buiten Fryslân

De internationale dammers komen weer van heinde en verre. Dit jaar spelen er maar liefst drie (oud-)wereldkampioenen Internationaal dammen mee!

Alexander Georgiev (Rusland) GMI

Georgiev is momenteel de wereldkampioen Internationaal dammen. Een rekenwonder uit Rusland die niet alleen thuis is in het internationale damspel, maar ook schaakt, Russisch en Fries damt. Een groot kanshebber om Fryslân Open 2015 te winnen. Speelde in 2014 mee in Franeker en bleek na de eerste ronde (tegen de latere winnaar Hans Jansen) niet meer te verslaan.

Alexander Shvartsman (Rusland) GMI

Een internationaal grootmeester in het Russische damspel, Braziliaans damspel en Internationaal dammen. Europees kampioen in 2002 en wereldkampioen Internationaal dammen in 1998, 2007 en 2009. Wereldkampioen Braziliaans dammen in 1987, 1989, 1993, 1996, 1997 en 2008. Momenteel de nummer 1 van de wereldranglijst Internationaal dammen met een rating van 2425. Als hij zich op het Friese dammen stort, kunnen we nog veel van hem verwachten - misschien wel een wereldkampioenschap in 2018?

Murodullo Amrillaev (Rusland) GMI

Deze Internationaal grootmeester heeft dit jaar zijn oog laten vallen op het Fries dammen. Behoort tot de sterkste denksporters van de wereld. Staat op de wereldranglijst op plaats 13 met een rating van 2367.

Guntis Valneris (Letland) GMI

Twee keer Europees kampioen Internationaal dammen in 1992 en 2008 en wereldkampioen Internationaal dammen in 1994. Valneris is vele malen kampioen van Letland in het Russisch damspel en internationaal damspel en speelt al jaren mee in de top van de wereld. Heeft onlang Cannes Open 2015 gewonnen en bezet de achtste positie op de wereldranglijst met een rating van 2388. Hij heeft zich serieus toegelegd op het Fries dammen en wil hierin absoluut zijn kwaliteiten laten zien. Hij is een geduchte tegenstander.

Erwin Heslinga (Leeuwarden)

Heslinga heeft jaren geleden al eens het Fries dammen geprobeerd en is er niet helemaal onbekend mee.

Na het uitvallen van Macodou Ndiaye uit Senegal (voormaling Afrikaans kampioen) door een gemiste vlucht, was Heslinga bereid deze vrijgekomen plaats in te nemen. Een goed toernooi toegewenst!

Aleksi Domchev (Litouwen) GMI

Domchev heeft ook de smaak te pakken, speelde vorig jaar ook mee. Een speler die thuis is op zowel het kleine als het grote bord en hierin met de top meespeelt. Is de sterkste speler van Litouwen en is ook van plan om in het Fries dammen de top te halen.

Hans Jansen (Nederland - Amsterdam) GMI

Hans Jansen won in 2014 in Franeker en heeft daarmee duidelijk zijn visitekaartje afgegeven. Jansen is een specialist in het analyseren van partijstanden en dat komt hem prima van pas in het Friese damspel. Hij heeft in Nederland de top gehaald in het Internationaal dammen als Nederlands kampioen in 1979. In het Fries dammen ligt voor hem zeker een uitdaging.

Leopold Sekongo (Ivoorkust) MI

Leopold Sekongo speelde voor het eerst mee in Franeker in 2013 en ook hij heeft de smaak te pakken. De voormalige damkampioen van Ivoorkust is wel van mening dat dit damspel de moeilijkste damvariant is die hij ooit heeft gezien.

Michele Borghetti (Italië) MF

Een Italiaans rekenwonder en alleskunner. Momenteel wereldkampioen checkers (een damvariant op 64 velden) en vele malen de sterkste speler van Italië in Italiaans en Internationaal dammen. Speelde in 2013 mee in Franeker en won alle partijen. Een grote kanshebber voor de finales.

Patrick Casaril (België) MF

De voormalig damkampioen van België speelde in 2014 voor het eerst mee in Franeker.

Martijn van Gortel (Nederland - Geleen)

Martijn van Gortel is niet onbekend met het Fries dammen: op menig toernooi Internationaal dammen schuift hij na de officiële partijen even Fries. Met name Foeke Tiemensma wist hem hier warm voor te maken. De voorbereidingen van Van Gortel zijn serieus en ook met hem kan iedereen maar rekening houden.

Auke Zijlstra (Nederland - Utrecht)

De in Friesland geboren Zijlstra speelt al jaren het internationale spel in Utrecht. Tijdens het plaatsingstoernooi in Amersfoort in 2014 kwamen zijn talenten in het Friese Spel bovendrijven en na een geslaagd grutmastertoernooi in Franeker is hij ook dit jaar weer van de partij. Auke Zijlstra kan worden gezien als één van de grote kanshebbers voor de finale.

Renaud Braye (België)

Speelde vroeger het damspel bij de damclub “Damier Mosan” en heeft van zijn vriend Patrick Casaril kennis genomen van het Fries dammen. Renaud is tevens bekwaam in het Go-spel en is pianist van beroep. Fryslân Open 2015 wordt zijn eerste toernooi Fries dammen.

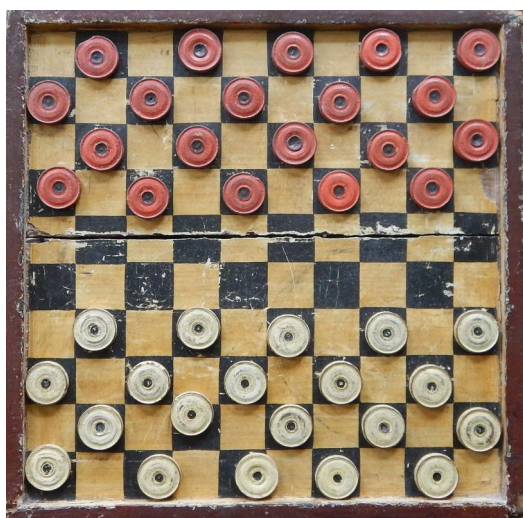
Oude damborden.... (door Marten Walinga)

Wim van Mourik hoopt dat ook na zijn lezing de Friezen op zoek gaan naar oude damfoto's, tekeningen en oude damborden. Wie weet wat er dan te voorschijn komt! Lang werd gedacht dat een dambord uit 1724 het oudste van Fryslân was, maar een aantal jaren geleden dook er zomaar een bord uit 1719 op...

Ikzelf hoop ook altijd wat tegen te komen en voor mijn laatste vondst hoefde ik niet ver te zoeken. Buurman Epke Twijnstra kwam met een prachtige foto aanzetten van zijn overgrootvader Pieter Jelles Andela, die damde bij de schaak/damvereniging Westergo in Bolsward. Op de foto is hij de tweede van rechts, staand.

En ook bleek het dambord waarop Pieter Jelles Andela damde met schijven en al nog in het bezit te zijn van de familie. Op de rand van het dambord heeft Pieter Jelles zijn naam geschreven.

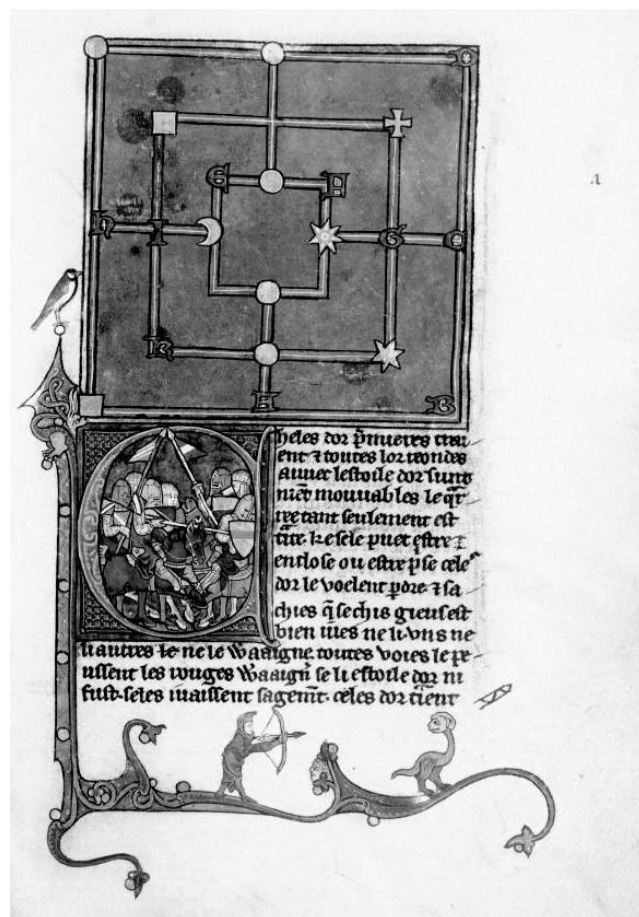
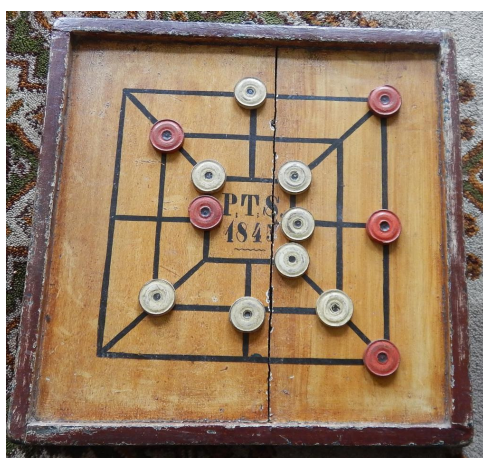
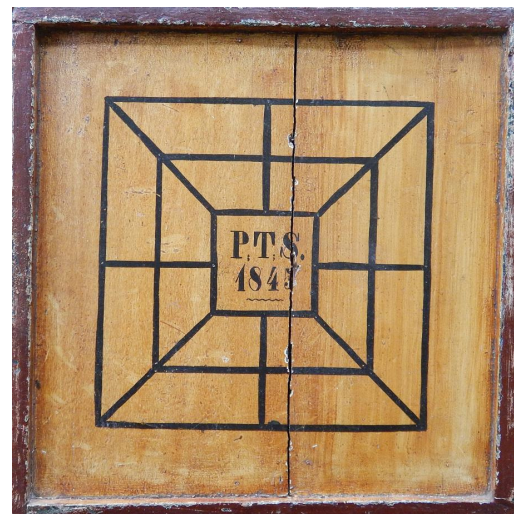

Het dateren van deze oude damborden is vaak geen enkel probleem. De achterkant werd namelijk vaak voorzien van een molenspel met daarbij een jaartal en de initialen van de eigenaar. Het molenspel zoals de Friezen dat op hun dambord schilderden was niet hetzelfde zoals in de rest van Europa gebruikelijk was. Het had namelijk acht richtingen in plaats van vier.

Het bord is gemaakt in 1845 door de grootvader van Pieter Jelles Andela, namelijk Pieter Thomas Schuurmans.

Prachtig dat zo'n bord bewaard is gebleven en ik vermoed dat er in Fryslân nog vele liggen!

Het molenspel is een erg oud spel. In een 13e-eeuws manuscript vinden we al een uitvoerige uitleg van dit spel, maar dan van de variant met de vier richtingen. Waarom de Friezen hun molenspel acht richtingen gaven heeft misschien te maken met de acht richtingen waarin ook op het dambord kan worden geslagen. Als daar nog eens iets van gevonden kan worden...

Spelregels van het Molenspel:

- Beide spelers hebben negen schijven en leggen om beurten een schijf op één van de lege snijpunten.
- Wanneer een speler drie schijven op rij heeft mag een schijf van de tegenstander van het bord worden gehaald.
- Als alle schijven zijn neergelegd, mag men steeds een schijf over één van de lijnen naar een onbezet punt schuiven, om zo weer drie schijven op een rij te krijgen.
- Wanneer een speler nog drie schijven over heeft mag hij daarmee naar ieder willekeurig vrij punt springen. Iemand verliest het spel als hij nog maar twee schijven over heeft.

De spelers uit Fryslân

Teake Kooistra (Hartwert)

Teake Kooistra haalde dit jaar zijn 17e titel binnen en lijkt bijna onverslaanbaar. Maar wat kunnen de Russische rekenwonders in het Friese spel?

Jelle Wiersma (Wommels)

Van Wiersma kan veel worden verwacht. Ook hij is ettelijke malen kampioen geworden en hij zal in Franeker graag opnieuw willen presteren.

Foeke Tiemensma (Franeker)

Maakt elk jaar nog progressie. Dit jaar bereikte hij het vicekampioenschap Fries spel. Tiemensma zal er zeker voor gaan.

Kees Tijssen (Reduzum) speelde dit jaar weer een sterk Fries Kampioenschap en is goed in vorm. Een gevaarlijke outsider met veel theoretische kennis.

Hein de Vries (Leeuwarden)

Al jaren een stabiele speler in de top. Speelt meestal defensief en conservatief, geen eenvoudige opgave om hem te verslaan.

Tsjerk Wijbenga (Arum)

Speelt ook al jaren in de top mee en heeft al eerder meegespeeld met de Grutmasters in Franeker. Een speler om serieus rekening mee te houden.

Sjoerd Couperus (Sneek)

De nestor van het gezelschap, maar zeker niet ongevaarlijk! Hij geldt al jarenlang als één van de toppers in het Friese dammen.

Bauke Dijkstra (Tijnje)

Dijkstra is pas laat begonnen met het Fries dammen en maakt nog steeds progressie. Een gevaarlijke outsider.

Rindert Walinga (Leeuwarden)

Eén van de sterkste jeugdspelers van dit moment. Promoveerde al op 15 jarige leeftijd naar de sterkste 24 spelers van het Fries dammen.

Fedde Wiersma (Easterrein)

Wiersma speelt al jaren in de top mee van Fryslân; ook hij is een gevaarlijke outsider.

Piet Sikma (Hartwert)

Sikma speelt niet alleen op het dambord maar schaakt ook. Hij is een rasechte denksporter.

Tjalling Goedemoed (Leeuwarden)

Een sterke denksporter die naast het Fries dammen ook nog internationaal damt en schaakt. Van hem kunnen we nog veel verwachten.

Hylke Algra (Lollum)

Een sterke clubdammer. Hij weet vaak listige slagcombinaties in de partij te weven. Algra hoort bij de sub-top van Fryslân.

Hoofdsponsors

www.tallship-company.com

www.fryslan.frl

www.ebiquity.com

provinsje fryslân
provincie fryslân

ebiquity

Advertising Monitoring

www.stervandeelfsteden.nl

www.gasunie.nl

gasunie

www.narwal.nl

www.groot-amswert.nl

[Visserij bedrijf WON-77](#)

Skipfeartbedriuw
De Nije Silen

www.babbelaer.nl

En veel dank aan alle leden en bedrijven van de club van 100!! Zij maken ook voor de komende jaren weer veel mogelijk.

Tevens dank aan: Damclub De Rûge Wolf, Dambond Fries Spel en de vele personen en bedrijven van wie we een bijdrage hebben mogen ontvangen.

We zien hiermee dat er een breed draagvlak is binnen Fryslân om deze unieke damsport naar een hoger plan te tillen.

De sponsorlijst staat op www.frisiandraughts.com

Dank aan

Stichting WFD wil in het bijzonder bedanken:

- Jan Bruinsma van Tall-ship Company voor het beschikbaar stellen van twee schepen, de Antigua en de Elizabeth, en voor het verzorgen van slaapaccommodatie en ontbijt voor de buitenlandse spelers.

www.tallship-company.com

- Bogt fen Guné

- Stadsherberg Franeker

- Wim van Mourik, die in samenwerking met musea en particulieren een unieke tentoonstelling van spel- en damborden verzorgt in de Botniastins

- De gemeente Franekeradeel voor het beschikbaar stellen van het Raadhuis en verdere ondersteuning.

- Guus van de Sande voor de prachtige foto's.

- Syb van der Ploeg en shantymoor Sterk Spul

- Dambond Fries Spel voor ondersteuning en gebruik van materiaal.

- De vele vrijwilligers die dit evenement mogelijk maakten.

En dank aan

voor het mooie drukwerk!

Draughts Event

2015 - Franeker

[illegible]

Onderlinge uitslagen Fryslân Open:

Fryslân Open 2015 Onderlinge uitslagen														
1	Uitslag	2	Uitslag	3	Uitslag	4	Uitslag	5	Uitslag	6	Uitslag	7	Uitslag	8
1-14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15-2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3-16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17-4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5-18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19-6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7-20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21-8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9-22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23-10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11-24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15-12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13-26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Speeltijd tijdens Fryslân Open bedraagt 40 minuten + 20 seconden per zet.

Toernooischema grootmeesters Internationaal en Frysk

Grutmaster s Internationaal							
Speler		1	2	3	4	totaal	Uitslag
	1						
	2						
	3						
	4						

Grutmaster s Frysk							
Speler		1	2	3	4	totaal	Uitslag
	1						
	2						
	3						
	4						

Speeltijd tijdens het Grutmastertoernooi bedraagt 90 minuten + 30 seconden per zet.

Wedstrijdschema grootmeesters:

1e ronde op vrijdagavond: 1 – 4 en 2 – 3

2e ronde op zaterdagochtend: 3 – 1 en 4 – 2

3e ronde op zaterdagmiddag: 1 – 2 en 3 – 4

Van spelbord naar Friese volkscultuur

Geheel in de traditie van het Fries dammen in Franeker wordt er een uitstapje gemaakt naar de historie van het damspel. Wim van Mourik is één van de grootste verzamelaars op het gebied van het damspel en verzorgt op woensdagavond een lezing over de ontwikkeling van de middeleeuwse spelborden naar de Friese volkscultuur.

Fryslân is in vele opzichten een bijzondere provincie en ook in het damspel neemt het een bijzondere plaats in. De eigen damvariant die wereldwijd als één van de ingewikkeldste vormen wordt gezien wordt al honderden jaren hier gespeeld.

De sporen die dat achterlaat zijn nog steeds overal te vinden. Vele oude damborden komen uit Fryslân en die zullen in deze lezing uitgebreid aan bod komen.

Afbeelding in rococostijl (ca. 1750-1800).

Ook in de schilderkunst van Friese schilders vinden we het damspel terug, zoals hier in een schilderij van Sir Lawrence Alma-Tadema.

En in een schilderij van Willem Bartel van der Kooi, *Damspelers in een herberg uit 1791*.

Voor de ware liefhebber van historie en het damspel een niet te missen lezing.

In de **Botniastins** op de Breedeplaats 1 wordt een tijdelijke expositie aan dit onderwerp gewijd. De openingstijden vindt u op de website.

Aanmelden voor de lezing is wel gewenst en kan via de mail naar:
liuwe.westra@mensa.nl

De missing link tussen schaken en dammen (door Liuwe H. Westra)

Het damspel is een wereldwijde denksport met vele eeuwen van historie. Het bestaat dan ook in tientallen varianten. Het wordt gespeeld op kleine, grote en nog grotere borden. Meestal begint wit, maar soms zwart. In de ene variant mogen schijven wel achteruit slaan, in de andere niet. Dammen kunnen 'kort' zijn of 'lang'. En er bestaat natuurlijk een schuine slag, maar ook een rechte. De wikipedia-pagina 'Varianten van het damspel' noemt alleen al veertien varianten, maar er is nog veel meer.

Zoveel varianten van één spel, dat betekent ook dat er een bepaalde ontwikkeling is geweest. Die ontwikkeling is veel lastiger te achterhalen. Wie heeft in Canada ooit bedacht dat er op een bord van 144 velden gedamd moest worden? We hebben het nog lang niet over de Middeleeuwen, en toch is er al geen mens meer die het weet. Laat staan dat we ooit met zekerheid kunnen aanwijzen waar, wanneer en hoe er ooit voor de allereerste keer gedamd is!

Toch wil ik proberen in dit artikel daar iets meer over te zeggen. Nieuwe gegevens pretendeer ik niet te bieden. Wel gegevens die in vroeger eeuwen één of twee keer zijn gepubliceerd, en daarna merkwaardigerwijs uit de geschiedschrijving lijken te zijn verdwenen. Ook geloof ik dat deze gegevens ons meer kunnen vertellen dan men zich tot nu toe heeft gerealiseerd.

Voordat ik verder ga, is het goed een oude spraakverwarring die altijd in dit soort artikelen op de loer ligt, te voorkomen. Men moet namelijk twee verschillende kwesties onderscheiden. In de eerste plaats is er de vraag, wanneer het damspel, in welke vorm ook, is ontstaan. Een heel andere vraag is echter, wanneer we precies voor het eerst de aanduiding 'damspel' tegenkomen, en hoe oud die aanduiding is. De aanduiding hoeft namelijk niet even oud te zijn als het spel zelf. Over beide vragen is al het nodige geschreven, maar ik vind het belangrijk hier aan te geven, dat ik alleen schrijf over het ontstaan van het damspel als spel. Wanneer dit spel voor het eerst damspel is genoemd, is een (taalkundige) kwestie die ik hier nu laat rusten.

Al meer dan 100 jaar is bekend, dat het damspel weliswaar oud is, maar beslist niet het oudste spel van Europa. Vele eeuwen ouder zijn de spellen schaak en alquerque. Schaak komt oorspronkelijk uit India en moet rond 500 na Christus zijn ontstaan (maar we kijken niet op een eeuw). Via het Perzische en ook het Arabische rijk is het bij ons terecht gekomen. Alquerque stamt uit Noord-Afrika, en is ouder dan onze jaartelling. Het kan op verschillende soorten borden worden gespeeld, maar kenmerkend is, dat men door over het stuk van de tegenstander heen te springen kan slaan. Hieronder een diagram van een alquerquebord van vijf bij vijf lijnen. Borden van zeven bij zeven of negen bij negen komen echter ook voor.

ALQUERQUEBORD

Schaak werd in de tweede helft van de Middeleeuwen in heel Europa gespeeld, maar voorzover we weten werd alleen in Spanje ook alquerque gespeeld. Vermoedelijk is de combinatie van schaak en alquerque beslissend geweest voor het ontstaan van het damspel. Het damspel heeft namelijk een unieke combinatie van regels van beide spelen:

het spel wordt gespeeld op een ‘geschakeerd’ bord	schaak
alle stukken zijn aan het begin van het spel gelijk	alquerque
stukken mogen alleen vooruit bewegen	schaak
stukken slaan door over de tegenstander heen te springen	alquerque
stukken kunnen promoveren	schaak

Dit lijkt nog niet zo indrukwekkend, maar de link met het schaken wordt vele malen sterker, als men bedenkt dat in de oudste varianten van het damspel de dam slechts één veld per zet mocht bewegen en alleen diagonaal. Zo beweegt de dam nog altijd in het Engelse dammen of checkers. Maar ... zo bewoog zich ook de dame van het Middeleeuwse schaakspel!

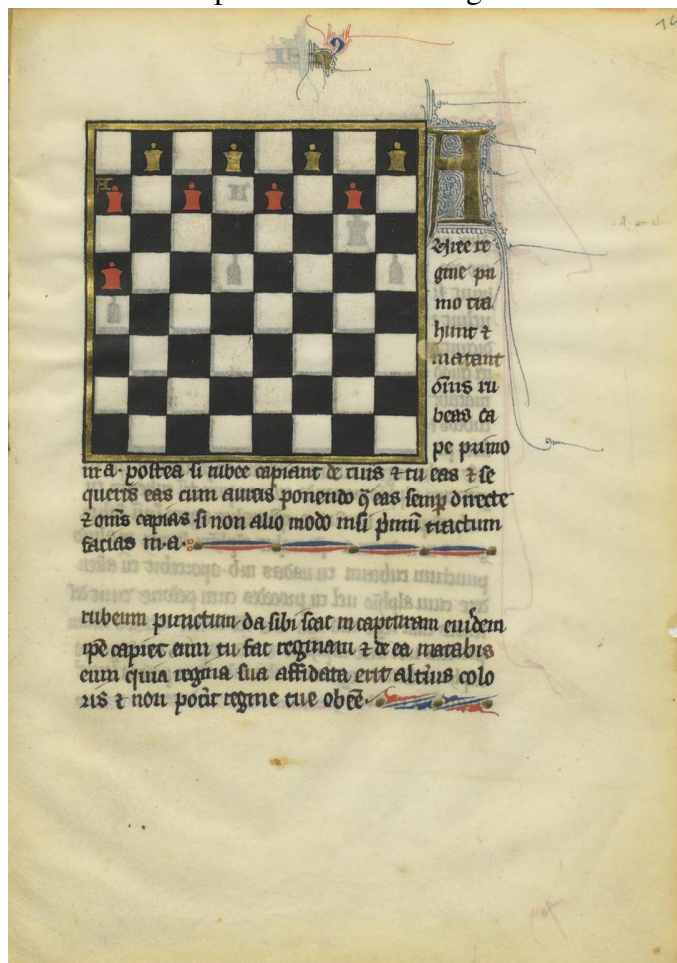
Dat dammen en schaken iets met elkaar te maken hebben, is dan ook al heel lang bekend. Sterker nog: al in 1874 is er een soort ‘tussenvorm’ ontdekt die voorkomt in verschillende Middeleeuwse handschriften. Wat is er precies aan de hand? In een verzameling van enkele honderden Middeleeuwse schaakproblemen, waarvan verschillende versies bestaan, bevindt zich één probleem met vier witte (of gouden) koninginnen en vijf zwarte (of rode). De opgave luidt: wit begint en wint. (Hier afgebeeld staat de versie uit het manuscript Parijs, BN lat. 10286, fol. 166R.)

Dit diagram komt in verschillende Middeleeuwse handschriften voor, wordt besproken in 1874 in de beroemde schaakencyclopedie van Antonius van der Linde (Geschichte und Litteratur des Schachspiels, twee delen, 1874; I 291 en II 394-395), en daarna nog eens in het monumentale werk A History of Chess van de Brit Harold Murray (674 en 691).

Daarna lijkt het, alsof dit merkwaardige diagram weer is vergeten. (Alleen in Govert Westerveld, De Spaanse oorsprong van het Dam- en en moderne Schaakspel. Deel II, p. 37, staat het afgebeeld met de misleidende aanduiding ‘Het Lombardische Schaakspel’. Ook wat daar over het gebruik van het woord ‘dame’ vermeld staat, is onjuist.) Maar dit diagram is van het grootste belang voor ons begrip van het ontstaan van het damspel!

Immers - allereerst is het heel merkwaardig dat in een schaakprobleem geen koningen voorkomen. Het eerste dat een beginnende schaker leert, is dat de koning nooit geslagen kan worden. Een partijstand zonder koningen bestaat helemaal niet!

Wie bovendien de moeite neemt deze stand met de uitleg te bestuderen, ontdekt nog iets anders. In de stand gaat het erom, dat wit steeds met één koningin precies tegenover een zwarte koningin plaats neemt. De eerste zet is daarom Db8xa7. Zo, maar ook alléén zo, kan wit winnen.

Of zwart nu slaat of wegloopt, wit slaat terug of achtervolgt hem, maar altijd zodanig, dat wit zich precies tegenover zwart opstelt. (Niet vergeten: deze 'oervorm' van de schaakkoningin kan slechts één veld per zet bewegen, en alleen diagonaal!) Met andere woorden: wat hier wordt geïllustreerd, is het principe van de oppositie. Oftewel: hier wordt helemaal niet geschaakt ... hier wordt gedamd!!

Er lijkt mij dan ook geen enkele reden te betwijfelen, dat we hier de 'missing link' tussen het schaken en het dammen voor ons zien. Een spelletje met alleen schaakkoninginnen, dus alle stukken gelijk, die schuin bewegen en schuin slaan. Alleen ... opgenomen in een collectie schaakproblemen, als het ware als curiositeit, en nog niet als zelfstandig spel gepresenteerd.

Toch is dat zelfstandige spel niet ver weg. Ten eerste is er het feit, dat deze stand met vijf witte en vier zwarte koninginnen het fenomeen promotie impliceert. Aan het begin van een partij schaak heeft iedere partij maar één koningin. Wil je toch met vijf koninginnen spelen, dan moeten minimaal vier pionnen de achterste rij halen en promoveren. Stel nou eens, dat iemand geïnspireerd was door dit diagram en een spel hierop wilde laten uitlopen. Dan zou diegene moeten beginnen met alleen een aantal pionnen voor beide kleuren. De kunst is dan eerst, om zoveel mogelijk pionnen de eindstreep te laten halen en te promoveren tot koningin of dame. Vervolgens begin je met die dames de tweede fase van de strijd. Je bent dan al heel dicht bij het eigenlijke damspel, omdat alle andere schaakstukken overbodig zijn.

Maar er is nog iets. Hoewel het bovenstaande diagram enkele keren is besproken, heeft niemand er tot nog toe aandacht aan besteed, dat alle koninginnen op zwarte velden staan. Wie één keer heeft gezien, dat dit diagram niets anders is dan een uitwerking van het principe van de oppositie, hoeft dat ook niet te bevreemden. Oppositie tussen twee stukken werkt alleen, als beide stukken zich op velden van dezelfde kleur bevinden. Maar opnieuw geldt: als iemand op basis van dit principe een hele partij zou willen spelen ... dan is het niet meer dan logisch alleen velden van één kleur te gebruiken!!! Immers - als je aan het begin de stukken 'gewoon' als pionnen op het bord plaatst en laat bewegen, komen er hoogstwaarschijnlijk na promotie dames op velden van verschillende kleuren - en kunnen ze elkaar niet meer bereiken. Maar als je het oppositieprincipe wilt laten uitkomen, wat is er dan logischer dan slechts op één kleur velden te spelen? De pionnen moeten dan noodgedwongen schuin bewegen - maar schuin slaan deden ze toch al!

Het lijkt mij dan ook zeker, dat er op zeker moment in de dertiende eeuw voor het eerst is gedamd. Op een schaakbord, met schaakstukken, maar volgens de principes van het damspel: alleen op de zwarte velden, één soort stukken, promotie op de damlijn tot 'korte dam'. Wanneer of hoe men op het idee is gekomen, niet meer op de manier van het schaken te slaan, maar op de manier van het alquerque, zal wel nooit opgehelderd worden. Maar wanneer men ook die stap gaat zetten, is het damspel daadwerkelijk een feit.

Dat dit gebeurd moet zijn, is niet alleen een theoretische redenering vanuit het feit dat er op zeker moment zo werd geslagen, en dat die manier van slaan ook geldt in het alquerque spel. Er is ook een 'meetbare', of tenminste 'telbare' factor die meespeelt. Van de genoemde Middeleeuwse verzameling schaakdiagrammen zijn er nu nog iets van tien handgeschreven exemplaren over. Dat is waarschijnlijk een fractie van wat er ooit is geweest. Honderd exemplaren moeten er zeker hebben bestaan, als we ons realiseren dat er maar een fractie van alle Middeleeuwse handschriften die er ooit zijn geweest, bewaard zijn gebleven. Het maken van zo'n handschrift was duur, zeker als er ook nog enkele honderden schaakdiagrammen moesten worden ingetekend. Het diagram in dit artikel is dan ook nog eens uitgevoerd met goudinkt en rode inkt. Een dergelijk handschrift vertegenwoordigde een klein kapitaal. Maar wat betekent dat? Dat men er in bepaalde kringen veel geld voor over had een verzameling 'schaakpuzzels' aan te schaffen. En dat die 'schaakpuzzels' overal in grote delen van Europa korte tijd ontzettend populair moeten zijn geweest. En als één van die 'schaakpuzzels' in feite een damprobleem voorstelt, dan moet aan honderden hofhoudingen dit damprobleem zijn bestudeerd.

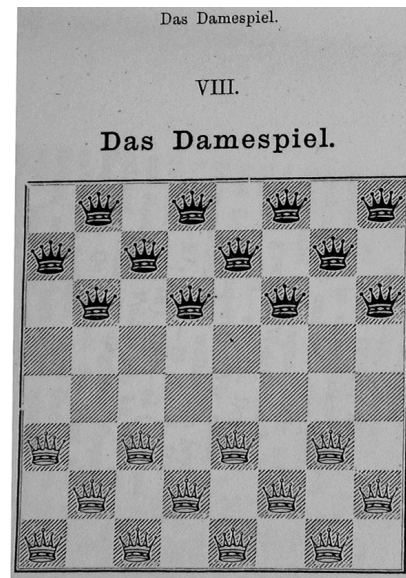
Zo vreemd is het dan niet, dat op één plaats iemand op het idee is gekomen dit probleem uit te werken tot een zelfstandig spel, en daarbij gebruik te maken van de regels van het alquerque.

A. van der Linden, Geschichte und Litteratur des Schachspiels, II 392

Eén ding valt buiten het bestek van de bespreking van deze ‘missing link’. Maar voor de geschiedenis van het damspel wereldwijd is het niet onbelangrijk. Ik bedoel dit: als men op het idee is gekomen dit ‘spel met dames’ te verrijken met de regels van het alquerque, dan is het niet vreemd dat men op zeker moment ook heeft geëxperimenteerd met een rechte slag. Immers, in het alquerque spel bewegen de stukken zich zowel diagonaal als recht, en dat geldt ook voor de slag. Of daarbij de ‘nieuwe dame’ van het schaken, die zich ook diagonaal en recht bewoog, een rol heeft gespeeld, weet ik niet. Maar ik ben ervan overtuigd, dat men in het Spanje van de late Middeleeuwen, die smeltkroes van culturen en dus ook van spellen, heeft geëxperimenteerd met varianten van het dammen waarbij ook recht werd geslagen, en dat men proefondervindelijk tot de conclusie is gekomen, dat daarbij alleen een groter bord paste - zoals het alquerque spel ook grotere borden kende.

Welke Spaanse schipper of soldaat ooit zo’n groot bord met 40 stenen naar de noordelijke Nederlanden heeft gebracht, zal wel altijd een raadsel blijven. Maar door die onbekende soldaat is de combinatie van een groot bord en een rechte slag één van de best bewaarde geheimen van het damspel geworden.

Liuwe H. Westra

Wereldprimeur: het allereerste toernooi **FRYSK!**

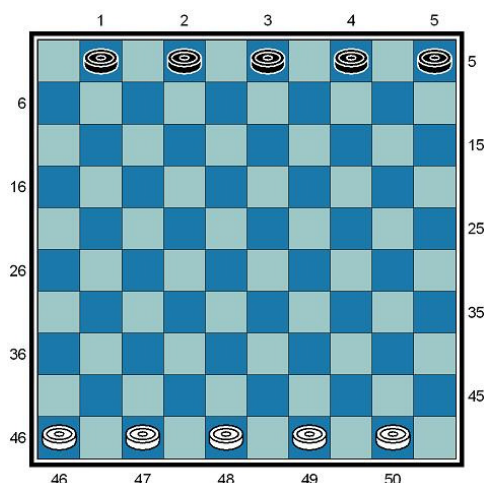
5 schijven tegen 5 schijven

Het idee van de spelvorm FRYSK! is ontstaan doordat we nieuwe spelers in korte tijd wilden laten kennismaken met de schoonheid en de diepgang van het eindspel van het Friese dammen. Zelfs met nog maar enkele schijven op het bord liggen winst en verlies vaak nog ijszingwekkend dicht bij elkaar, en is remise eerder uitzondering dan regel.

Maar in korte tijd bleek wat begon als voorbeeld, levensvatbaar te zijn als zelfstandige spelvorm. Eenvoudig te leren, snel te spelen, meteen spannend, verrassingen mogelijk tot de laatste zet en geen twee partijen hetzelfde. FRYSK! spelen kan iedereen, en we laten u er graag kennis mee maken!

Het toernooi staat dan ook open voor iedereen, maar opgave vooraf is wel gewenst, omdat het aantal plaatsen in de trouwzaal van het Raadhuis beperkt is. Opgave is mogelijk op het e-mailadres liuwe.westra@mensa.nl.

Het toernooi wordt gespeeld volgens het Zwitsers systeem, met per speler 10 minuten + 10 seconden per zet speeltijd (Fisher-systeem).
Er worden 8 ronden gespeeld.

Voor iedereen veel plezier met dit damspel en een fijn verblijf in Fryslân toegewenst!

Good luck with this game and a happy stay in Fryslân to you all!

Organisation: World championship Frisian Draughts

Liuwe and Marten

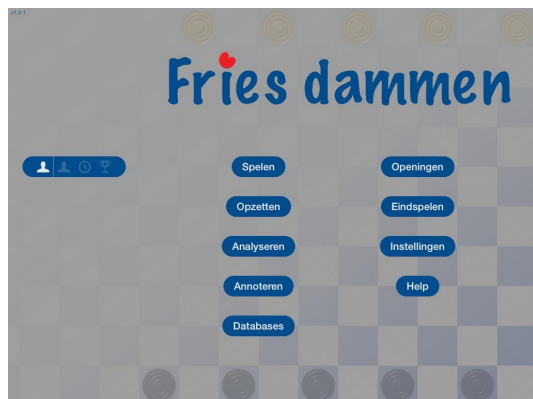
www.frisiandraughts.com

Information and Frisian Draughts links:

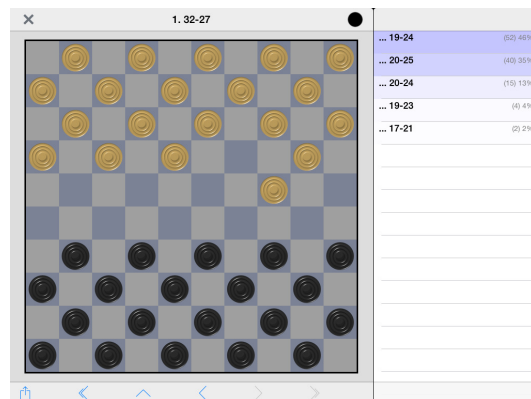
- It is possible to play Frisian Draughts online on:
www.ludoteka.com
- To learn Frisian Draughts, go to:
<http://frisiandraughts.com/learn.html>
- Information about the tournament:
<http://frisiandraughts.com/2015.html>

Dam-app Fries dammen is vrij te downloaden, de linkjes naar deze app staan op:
www.frisiandraughts.com en op www.friesdammen.nl

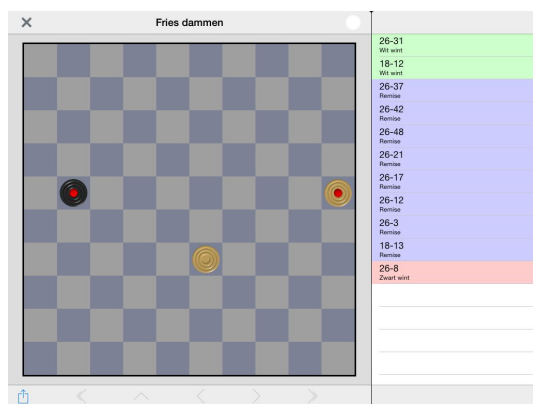
Dam-app Fries dammen:

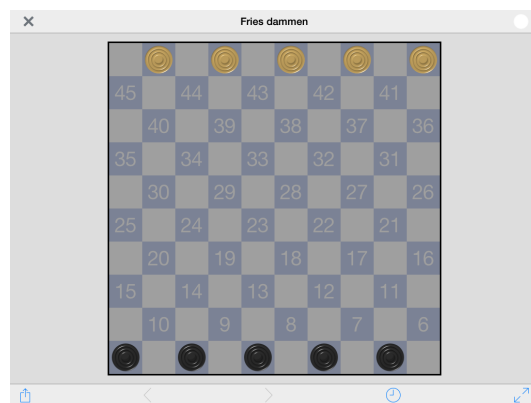
Openingsscherm

Speelscherm met openingsrepertoire

Eindspeldatabase

Oefenscherm voor eindspel